

Sygn. akt IX Ca 622/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2014 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Krystyna Skiepmo SO Dorota Ciepek
Protokolant:	prac. sąd. Magdalena Kufel

po rozpoznaniu w dniu 4 listopada 2014 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. T.

przeciwko Przedsiębiorstwu (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Olsztynie

z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn. akt I C 1671/13,

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości i powództwo oddala oraz nie obciąża powódki kosztami procesu na rzecz pozwanego,

II. nie obciąża powódki na rzecz pozwanego kosztami procesu za instancję odwoławczą.

Sygn. akt IX Ca 662/14

UZASADNIENIE

Powódka H. T. wniosła o zobowiązanie pozwanego Przedsiębiorstwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O. do złożenia oświadczenia woli o treści Przedsiębiorstwo (...) Spółka z o.o. w O. zobowiązuje się do zawarcia umowy z H. T., właścicielką nieruchomości położonych w O. przy ul. (...), o dostarczenie wody i odprowadzenia ścieków w oparciu o treść wzorców umów nr.(...)z dnia 19 czerwca 2013 r. z pominięciem warunku przewidzianego w §15 pkt 1, że właścicielem przyłącza jest odbiorca, w związku z czym w §15 pkt 1 we wzorcach umów, nr.(...) z dnia 19 czerwca 2013 r. stwierdza się, że właścicielem przyłącza jest usługodawca”. Powódka wniosła także o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazała, że jest właścicielką nieruchomości położonych w O. przy ul. (...). Od chwili zgłoszenia do użytkowania domów mieszkalnych przy ul. (...) w O., tj. od lat 1958-1960, użytkownicy mieli zawarte umowy z pozwanym o dostarczenie wody i odprowadzanie ścieków. Pomiędzy stronami do czerwca 2013 r. nie było żadnych umów czy oświadczeń woli w sprawie przejścia własności przyłącza od pozwanego. W czerwcu 2013r. powódka otrzymała od pozwanego dwa wzorce umów, w których zawarto postanowienie stwierdzające, że właścicielem przyłącza jest odbiorca, co miało wynikać ze zmiany przepisów ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i doprowadzaniu ścieków. Zdaniem powódki zmiany tej ustawy nie narzuciły obowiązku przejścia na własność przyłącza przez odbiorcę usługi. Powódka wskazała także, że pozwany nie może uzależnić podpisania umowy od warunków, które nie są wskazane we wspomnianej ustawie.

Pozwany Przedsiębiorstwo (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O. wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że przyłączy wodnokanalizacyjne dotyczące nieruchomości powódki zostało wybudowane bez udziału pozwanego i nigdy nie zostało przekazane na własność lub w posiadanie pozwanego. Podniósł także, że zarówno przepisy prawa jak i orzecznictwo wskazują, że przyłącza nie podlegają przekazaniu pozwanemu po ich wybudowaniu. Pozwany nie posiada również żadnej dokumentacji dotyczącej spornych przyłączy, gdyż pozwany ani jego poprzednicy prawni nie budowali sieci ani przyłączy do nieruchomości. Aktualnie status przedmiotowego przyłącza, jako położonego w gruncie odbiorców wody, w tym powódki, stanowi własność właścicieli budynków i nieruchomości na zasadzie związania nakładów z własnością gruntu.

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie zobowiązał pozwanego Przedsiębiorstwo (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. do złożenia – zgodnie z żądaniem powódki H. T. – oświadczenia woli następującej treści: Przedsiębiorstwo (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. zobowiązuje się do zawarcia umowy o dostarczanie wody i odprowadzenie ścieków według obowiązującego u przedsiębiorcy wzorca, w którym jako właściciela przyłącza wskaże usługodawca – tj. Przedsiębiorstwo (...) sp. z o.o. z siedzibą w O.”. Zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 699 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka H. T. jest właścicielką nieruchomości gruntowej stanowiącej działkę zabudowaną, położoną przy ul. (...) w O., nr działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) oraz nieruchomości gruntowej stanowiącej działkę zabudowaną, położoną przy ul. (...) w O., nr działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

Na nieruchomości oznaczonej księgą wieczystą nr (...) znajdował się dom mieszkalny o 3 izbach mieszkalnych o powierzchni 53 m². Został on nabyty przez poprzedników prawnych powódki. Jednocześnie sprzedawca przekazał w użytkowanie wieczyste na 99 lat działkę przydomową o powierzchni 599 m², oznaczoną numerem ewidencyjnym (...).

Na nieruchomości oznaczonej księgą wieczystą nr (...) znajdował się dom mieszkalny o 3 izbach mieszkalnych o powierzchni 53 m². Został on nabyty przez poprzedników prawnych powódki. Jednocześnie sprzedawca przekazał w użytkowanie wieczyste na 99 lat działkę przydomową o powierzchni 598 m², oznaczoną numerem ewidencyjnym (...).

Działki, na których położone są nieruchomości powódki należały, w momencie zakładania dla nich ksiąg wieczystych, do Skarbu Państwa i pozostawały w trwałym zarządzie i użytkowaniu przez wojewódzki Związek Spółdzielni Pracy w O..

Jak ustalił Sąd Rejonowy powódka zawarła, z poprzednikiem prawnym pozwanego, w dniu 22 listopada 1987 r. umowę nr (...) o dostawę wody i odbiór ścieków, w której dostawca zobowiązał się dostarczyć wodę do nieruchomości powódki oraz odbierać z tej nieruchomości ścieki. Zgodnie z treścią umowy, dostawca zobowiązany był przyjąć na swój majątek przyłączy wodociągowe, zaś odbiorca zobowiązał się nieodpłatnie przekazać na własność dostawcy przyłączy wodociągowe.

Przyłącze wodociągowe dotyczące nieruchomości położonej w O. przy ul. (...) biegnie przez całą posesję o nr (...), wchodzi w budynek przy ul. (...) i przez ścianę piwnicy przechodzi do ul. (...).

Przyłącze wodociągowe przy ul. (...) przechodzi przez posesję przy ul. (...), wchodzi w budynek przy ul. (...) i przez ścianę do (...). Przyłącze do budynku przy ul. (...) rozpoczyna się przy krawężniku po drugiej stronie ulicy (...).

Kolejna umowa o dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków o nr (...) została zawarta pomiędzy powódką a pozwanym w dniu 15 czerwca 2004 r. Zgodnie z § 16 umowy, właścicielem przyłącza został wpisany usługodawca.

Z dalszych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że pismem z dnia 19 czerwca 2013 r. pozwany powiadomił powódkę, iż do obowiązujących umów o dostawę wody i odprowadzanie ścieków wprowadzono zmiany wynikające ze zmian ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. W związku z tym pozwany przesłał powódce jeden wzorzec umowy o nr (...) z prośbą o podpisanie i zwrot. Zgodnie z § 15 umowy, właścicielem przyłącza miał być odbiorca.

Powódka wezwała pozwanego do zawarcia z nią umowy o dostawę wody i odbiór ścieków bez obowiązku przejścia przez nią własności przyłącza. Pozwany odpowiedział jej, iż przyłącze znajduje się w jej stanie majątkowym, a zapisy wzorca umowy jedynie potwierdzają istniejący stan prawny, ponieważ nie doszło do przekazania przyłącza pozwanemu.

W ocenie Sądu Rejonowego powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości. Powódka nigdy nie była i nie jest właścicielką spornych przyłączy wodociągowych, co wynika między innymi z umowy łączącej strony zawartej w 2004 r. W związku z tym nie mogła również przekazać własności przyłączy pozwanemu. Nigdy nie doszło do formalnego przekazania powódce własności przyłączy wodociągowych. Powódka od zawsze traktowała przyłącze jako własność pozwanego. Sąd Rejonowy uznał jednocześnie, iż podstawą żądania powódki jest art. 6 ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Nałożony w tym przepisie na przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne obowiązek zawarcia umowy może być w ocenie Sądu realizowany przez zobowiązanie pozwanego do złożenia oznaczonego oświadczenia woli. Na podstawie art. 64 k.c. Sąd zobowiązał pozwanego do złożenia oświadczenia woli o treści, jak w wyroku. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył pozwany zarzucając w apelacji:

1. błędne rozpoznanie istoty sprawy dotyczącej zagadnienia wstępnego poprzedzającego zobowiązanie do złożenia określonego oświadczenia woli, tj. ustalenie własności przyłączy wod-kan w sposób wadliwy z naruszeniem art. 47 w zw. z art. 55 § 1 i art. 49 k.c. poprzez ustalenie, że przyłącze to jako rzecz ruchoma z chwilą podłączenia do sieci przedsiębiorstwa pozwanego jak również na podstawie art. 47 k.c. stało się własnością pozwanego poprzez związek funkcjonalny, gdy tymczasem wykładania tych przepisów wskazuje na konieczność przeniesienia własności takiego urządzenia czyli wykonania czynności dyspozytywnej. Z chwilą wejścia ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków w dn. 14.01.2002 r., jak również przepisów przejściowych art. 31 tej ustawy oraz art. 49 k.c. jak i w świetle aktualnego orzecznictwa SN (m. in. Wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 2 lipca 2004 r. II CK 420/2003 Wyrok SN – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 13 maja 2004 r. III SK 39/2004; wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 31 stycznia 2007 r. II CNP 81/2006) – nie przewiduje się automatycznego przejścia własności sieci, a tym bardziej przyłączy wodociągowych. Zgodnie z tymi orzeczeniami pojęcie części składowej przedsiębiorstwa w ogóle nie dotyczy przyłączy wodociągowych, gdyż ich związek z siecią nie jest funkcjonalnie tak istotny jak związek z przyłączanym do sieci budynkiem/nieruchomością. Przy rozstrzygnięciu niniejszego zagadnienia wstępnego Sąd I instancji nie wziął pod uwagę definicji przyłącza art. 2 w/c ustawy o.z.z.w.w.i.z.o.ś. oraz umowy nr (...) z dn. 22.11.1987 r., która przewidywała w § 3 pkt 1 możliwość przekazania tego przyłącza oraz tego, że do przekazania takiego nigdy nie doszło, gdyż właściciel/właściciele budynku z takim wnioskiem nigdy nie wystąpił. Przepis § 5 pkt 5 tej umowy stwierdzał, że „spisanie umowy o dostawę wody i odbiór ścieków nie jest równoznaczne z przyjęciem przyłącza wodociągowego bądź przykanalika na stan majątkowy dostawcy”, a wymaga się czynności dyspozytywnej, która nigdy nie miała miejsca;

2. naruszenie art. 64 k.c. poprzez przyjęcie, że zaistniało zdarzenie, z którego wynika obowiązek złożenia określonego oświadczenia woli przez pozwanego, potwierdzającego własność po jego stronie przyłączy wodociągowych i uznanie, że własność ta przeszła automatycznie w nieokreślonym czasie, co jest sprzeczne z przepisami zarówno wcześniej regulującymi to zagadnienie tj. umową z 1987 r., art. 31 ustawy o.z.z.w.w.i.z.o.ś oraz art. 49 § 2 k.c., które w związku z budową przez obcych inwestorów sieci przewidywały możliwość przekazania ich na własność przedsiębiorstwu i dopiero w przypadku odmowy ich przyjęcia upoważniały do wystąpienia o złożenie odpowiedniego oświadczenia woli, co do przyjęcia tych urządzeń, jeżeli odpowiadały one obowiązującym standardom technicznym. Należy nadmienić, iż możliwość przekazania urządzenia wynikająca z zawartej umowy oraz w/w art. 31 ustawy o.z.z.w.w.i.z.o.ś oraz aktualnie mających zastosowanie do tych stanów tj. art. 49 § 2 k.c. nie zostały zastosowane przez powódkę. Urządzenie, które nie zostało wybudowane ze środków pozwanej nie zostało nigdy przekazane jako substrat majątkowy, a skoro nie zostało przekazane zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli jak w zaskarżonym wyroku narusza w/w przepis i stanowi obejście prawa i pomija konieczność przekazania spornych urządzeń;

3. naruszenie art. 15 ust 2 w/c ustawy o.z.z.w.w.i.z.o.ś określającego obowiązek, że budowę przyłączy do sieci oraz studni wodomierzowej, pomieszczenia przewidzianego do lokalizacji wodomierza głównego i urządzenia pomiarowego zapewnia na własny koszt osoba ubiegająca się o przyłączenie nieruchomości do sieci, co przesądza o własności tych urządzeń, a przed wejściem w życie w/c ustawy przyłącza również nie były realizowane ze środków publicznych;

4. naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez nie wzięcie pod uwagę zeznań świadków M. M., M. G. i M. N. korespondujących z księgami inwentarzowymi, którymi wykazano, że sporne przyłącza nie były wybudowane przez pozwaną i nigdy nie stanowiły własności pozwanej;

5. naruszenie art. 328§2 k.p.c. poprzez niewskazanie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, dlaczego Sąd I instancji nie uwzględnił dowodów strony pozwanej wskazujących na to, że co do zasady nie przysługuje mu prawo do tych urządzeń tj. zeznań świadków oraz wyciągu z ksiąg inwentarzowych, pomimo iż dowody te wzajemnie się uzupełniały oraz przedstawiają fakty, w ciągu logicznym i historycznym tak jak historycznie kształtowało się traktowanie w orzecznictwie i literaturze prawniczej przyłącza wodociągowego. Dowody te wskazywały, że przyłącza nigdy nie były budowane ze środków publicznych, przez co nie stawały się z tytułu budowy własnością przedsiębiorstw o których mowa w art. 49 k.c., a tylko we wcześniejszych okresach była możliwość i to pod pewnymi warunkami przekazania ich przedsiębiorstwu wodno-kanalizacyjnemu;

6. naruszenie art. 195 k.p.c. pomimo podniesienia zarzutu, że przyłączy stanowi instalację wspólną dla budynków bliźniaczych i może stanowić nakład lub własność innej osoby, Sąd nie zawiadomił tej osoby do wzięcia udziału w sprawie w charakterze powoda. Zakresem sprawy objęta była czynność dyspozytywna obejmująca wspólne prawo majątkowe – dlatego też udział osób, wszystkich właścicieli w tym procesie należało uznać za niezbędny, zgodnie z art. 72 § 1 ust. 1 k.p.c.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu za obie instancje, ewentualnie domagał się uchylenia wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazała na trafność orzeczenia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna, choć nie ze względów w niej wskazanych.

Zaznaczyć należy na wstępie, iż Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

(por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, w OSNC 2008 z. 6 poz. 55).

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego w niniejszej sprawie. Odmienna jednak powinna być ocena prawna tego stanu.

Powódka wystąpiła z żądaniem nałożenia na pozwanego obowiązku złożenia oznaczonego oświadczenia woli. Źródłem takiego obowiązku może być między innymi umowa, jednostronna czynność prawna, orzeczenie sądu lub innego organu, decyzja administracyjna lub ustawa (por. np. A. Łusznak-Zajac, Realizacja roszczenia o zawarcie umowy, Warszawa 2005, s. 1 i n.; Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. 2, s. 311–315).

Powódka upatruje obowiązku złożenia przez pozwanego oznaczonego oświadczenia woli w art. 390 § 2 k.c., który ma zastosowanie w drodze analogii do roszczenia o zawarcie umowy o zaopatrzenie w wodę lub odprowadzenie ścieków wynikającego z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (t.j. Dz.U.2006.123.858 z późn. zm.). Jest to stanowisko oparte o pogląd wyrażany w doktrynie (por. Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Komentarz Bojarski Paweł, Radecki Wojciech, Rotko Jerzy, wyd. ABC 2011).

Takie stanowisko nie jest jednak trafne w stanie faktycznym niniejszej sprawy. Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 2 cytowanej wyżej ustawy przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest obowiązane do zawarcia umowy o zaopatrzenie w wodę lub odprowadzanie ścieków z osobą, której nieruchomości została przyłączona do sieci i która wystąpiła z pisemnym wnioskiem o zawarcie umowy.

Z przepisu tego wynika, iż podstawowymi przesłankami ziszczenia się obowiązku przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego zawarcia umowy o zaopatrzenie w wodę lub odprowadzenia ścieków jest przyłączenie określonej nieruchomości do sieci i pisemny wniosek uprawnionej osoby o zawarcie umowy. Taki obowiązek jednak nie istnieje, gdy, tak jak ma to miejsce w niniejszej sprawie, strony łączy już umowa o zaopatrzenie w wodę lub odprowadzenie ścieków.

Z niekwestionowanych ustaleń Sądu Rejonowego wynika bowiem, iż strony zawarły w dniu 15 czerwca 2004 r. umowę o dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków. Brak jest w aktach sprawy dowodów by umowa ta została przez którąkolwiek ze stron wypowiedziana lub nie obowiązywała z innych przyczyn. Przyjąć zatem należy, iż jest ona w dalszym ciągu wiążąca dla stron.

W tej sytuacji nie zachodzą podstawy do żądania przez powódkę zawarcia kolejnej umowy o dostarczenie wody i odprowadzenie ścieków, gdyż pozwany realizuje ustawowy obowiązek zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zbiorowego odprowadzania ścieków względem powódki w ramach umowy z 15 czerwca 2004 r.

W istocie między stronami sporna jest własność przyłącza wodociągowego do nieruchomości powódki. Powódka słusznie powołuje się na treść umowy z 15 czerwca 2004 r., w której postanowiono, iż właścicielem przyłącza jest przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne. Umowa w tym zakresie jest jasna i zrozumiała. Nie ma tym samym podstaw do nadawania przedmiotowemu postanowieniu innego, całkowicie odmiennego znaczenia tak jak chce tego pozwany.

Przyczyną sporu w niniejszej sprawie jest oświadczenie woli zawarcia nowej umowy o dostarczenie wody i odprowadzenie ścieków złożone przez pozwanego i skierowane do powódki i przedstawione szczegółowe warunki jej zawarcia. Powódka nie godziła się na te warunki, przedstawiała własne stanowisko w sprawie proponując, by własność przyłączy była zachowana przez pozwanego. Proces ten określić można negocjacjami. Powódka nie mogąc osiągnąć swego celu negocjacyjnego zwróciła się na drogę postępowania sądowego by w ten sposób wymusić na pozwanym złożenie oświadczenia woli zgodne z jej warunkami, na których jest gotowa zawrzeć umowę. W tej sytuacji wyrok Sądu

zastępujący oświadczenie woli pozwanego jest w istocie niedopuszczalną ingerencją w swobodę zawierania umów i w proces negocjacji. Również z tego względu zaskarżony wyrok podlegał zmianie, a powództwo oddaleniu.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł, jak w wyroku.

O kosztach procesu za obie instancje orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., odstępując od obciążenia nimi powódki, jako strony przegrywającej. Sąd bowiem uwzględnił, iż co do zasady słuszne było przekonanie powódki o tym, iż właścicielem przyłącza jest pozwany, jednak ostatecznie samo żądanie złożenia oświadczenia woli nie było uzasadnione w okolicznościach niniejszej sprawy.